

Rapportage

Ontheffing Vos met kunstlicht 2016-2017

Ontheffingsperiode: 1 december 2016 tot 1 juli 2017

Stichting Faunabeheereenheid Fryslân
Swichumerdyk 3, 9088 AP Wirdum
info@faunabeheereenheid.frl

Auteur: Peter de Vries
Uitgifte: 24 augustus 2017

Inhoudsopgave

1	Aanvraag en verlening ontheffing	1
2	Uitgifte machtigingen	3
3	Uitvoering	5
4	Resultaten	6
4.1	Vos	6
4.2	Overige nachtelijk actieve predatoren	8
5	Evaluatie	10

Bijlage 1: Kaart van ontheffingsgebied

1 Aanvraag en verlening ontheffing

Ontheffing 2015

Op 10 april 2015 is bij de provincie Fryslân een ontheffingaanvraag ingediend voor het doden van vossen met gebruikmaking van geweer en kunstmatige lichtbronnen en voor het kunnen opsporen van verweerde jonge vossen met aardhonden.

De aanvraag was ingediend voor de werkgebieden van twee Agrarische Natuur Verenigingen (ANV's), te weten Bosk en Greide en Skriezekrite Idzegea, en door het collectief Noardlike Fryske Wâlden (een collectief van een aantal samenwerkende ANV's). De ontheffing diende om weidevogels en andere grondbroeders beter te kunnen beschermen binnen de delen van de werkgebieden die als weidevogelkansgebied waren benoemd.

De noodzakelijkheid van aanvullende bestrijdingsmogelijkheden voor de vos was voor elk van de werkgebieden onderbouwd met een predatiebeheerplan dat door de Provincie was goedgekeurd. In samenhang met het Faunabeheerplan 2014-2019 was daarmee voldaan aan de voorwaarden om op basis van de Weidevogelnota 2014-2020 van de provincie Fryslân ontheffing voor aanvullende bestrijdingsmogelijkheden voor de vos te verkrijgen. De Provincie heeft daarom op 6 juli 2015 de aangevraagde ontheffing tot en met 31 december 2019 verleend (Frl 68.003.2015):

- voor de gedeelten van de werkgebieden van Bosk en Greide, Skriezekrite Idzegea en Noardlike Fryske Wâlden die binnen de weidevogelkansgebieden vallen;
- voor de (jaarlijkse) periode van 1 februari tot 1 juni.

Ontheffingen 2016

De wenselijkheid om te komen tot aanvullende bestrijdingsmogelijkheden voor de vos ter bescherming van weidevogels en andere grondbroeders werd op meer plekken in Fryslân gevoeld. In het najaar van 2015 is daarom door een groot aantal andere ANV's eveneens gewerkt aan predatiebeheerplannen ter onderbouwing van een ontheffingaanvraag. Daarvoor hebben deze ANV's samengewerkt in vijf collectieven, te weten: ELAN, It Lege Midden, Súdwestkust, Waadrâne en Westergoa.

Ook de door deze collectieven ingediende predatiebeheerplannen zijn door de Provincie getoetst aan het Protocol Predatiebeheer bij Weidevogels en goed bevonden waarna op 8 maart 2016 ook voor de gedeelten van de werkgebieden van deze vijf collectieven die binnen de weidevogelkansgebieden vielen, ontheffingen konden worden verleend voor de periode van 1 februari tot 1 juni 2016. Dit betrof:

Ontheffing Vos met kunstlicht – ELAN

Ontheffing Vos met kunstlicht – It Lege Midden

Ontheffing Vos met kunstlicht – Súdwestkust

Ontheffing Vos met kunstlicht – Waadrâne

Ontheffing Vos met kunstlicht – Westergo

In verband met de verlate totstandkoming werden de vijf ontheffingen opengesteld vanaf 14 maart (tot 1 juni). De (oorspronkelijke) ontheffing Vos met kunstlicht was in werking gebleven voor het werkgebied van Noardlike Fryske Wâlden. In overleg met de gemachtigde jagers zijn de al afgegeven machtigingen voor Bosk en Greide en Skriezekrite Idzegea per 14 maart ingetrokken (geschorst) en vervangen door machtigingen voor de ontheffingen voor Westergo en Súdwestkust, waarbinnen de werkgebieden van Bosk en Greide en Skriezekrite Idzegea vielen.

Ontheffing 2017

Omdat de ontheffingen voor 2016 slechts waren verleend tot 1 juni 2016, zijn op 20 september 2016 nieuwe ontheffingaanvragen bij de provincie Fryslân ingediend voor het doden van vossen met gebruikmaking van geweer en kunstmatige lichtbronnen en voor het kunnen opsporen van verweerde jonge vossen met aardhonden; voor elk van de zes collectieven, en voor de periode tot en met juni 2019. Vanwege de gelijkkluidendheid van zowel de verzoeken als de onderbouwingen zijn deze aanvragen als één ontheffingsaanvraag behandeld.

De verschillen met de eerdere ontheffingen zijn:

- Er is één ontheffing waarbij het ontheffingsgebied voor elk van de collectieven afzonderlijk op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden is vastgesteld.
- De ontheffingsgebieden zijn opnieuw vastgesteld.
- De ontheffingsperiode is uitgebreid vanaf 1 december tot 1 juli.

De ontheffing is op 29 november 2016 verleend maar alleen voor de periode van 1 december 2016 tot 1 juli 2017 en niet tot 1 juli 2019 zoals aanvankelijk door de collectieven was beoogd. Daarnaast is ook het ontheffingsgebied kleiner gebleven dan door de gezamenlijke collectieven was aangevraagd.

De ligging en omvang van het ontheffingsgebied is aangegeven in bijlage 1.

2 Uitgifte machtigingen

De verantwoordelijkheid voor de uitgifte van machtigingen voor het gebruik van de ontheffing berustte bij de Stichting Faunabeheereenheid Fryslân. Zij kon de bevoegdheid desgewenst overdragen aan een andere partij. Met betrekking tot de ontheffingen Vos met kunstlicht is dat niet gebeurd.

Overwegingen voor de machtigingverlening waren:

- het bejagen bij nacht vraagt meer ervaring en nog grotere zorgvuldigheid dan bejagen overdag;
- het bejagen van de vos ten behoeve van weidevogelbeheer vraagt kennis van en betrokkenheid bij dit weidevogelbeheer;

Beide overwegingen waren aanleiding om slechts aan een beperkte groep ervaren, en nauw betrokken jachtaktehouders een machtiging te verstrekken. Vanwege de beperkte omvang van deze groep moesten de gemachtigde jachtaktehouders echter wel een goede gebiedskennis hebben om ook buiten het eigen jachtveld, en bij nacht, overal goed te kunnen opereren. In samenspraak tussen FBE, collectieven en WBE's is daarom besloten dat de FBE slechts op naam gestelde machtigingen zou verstrekken aan jachtaktehouders die door de collectieven en WBE's gezamenlijk zouden zijn voorgedragen. Deze machtiging was alleen geldig voor zover het ontheffingsgebied binnen dat van het betreffende collectief en binnen dat van de (eigen) WBE van de jachtaktehouder lag.

De procedure voor het uitgegeven van machtigingen was hiermee vrijwel gelijk aan die in 2016. Omdat er echter nog maar sprake was van één ontheffing (in plaats van zes) behoefde er voor personen die vanuit verschillende collectieven gemachtigd werden nog maar één machtiging te worden uitgegeven.

De ontheffing is op 29 november 2016 verleend. Omdat ook de ontheffingsvoorwaarden en het ontheffingsgebied tot het laatst onduidelijk bleven, was er geen tijd meer om het machtigingsgebied van de ontheffing voor de machtiginghouders op de afzonderlijke machtigingen te kunnen aangeven. Er moest daarom – net als in 2016 – worden verwezen naar de algemene kaart van het ontheffingsgebied op de provinciale website.

Een overzicht van uitgegeven machtigingen per collectief en per WBE is weergegeven in tabel 1. Het aantal uitgegeven machtigingen kan niet één-op-één vergeleken worden met het aantal in het voorafgaande jaar omdat er nog slechts één machtiging nodig was voor personen die in meerdere collectieven werkzaam waren. Het aantal uitgegeven machtigingen ligt echter in dezelfde orde van grootte als in het voorafgaande jaar.

Het aantal van 166 uitgegeven machtigingen betreft het aantal personen die door de afzonderlijke collectieven zijn voorgedragen. Doordat sommige personen in meerdere collectieven werkzaam waren, is het totale aantal (aan personen) uitgegeven machtigingen kleiner. Dit betroffen er 143.

Er zijn geen machtigingen uitgegeven voor de WBE's Aengwirden-Schoterland, Beneden de Linde, Midden-Ooststellingwerf en op de Waddeneilanden. Voor de drie eerstgenoemde WBE's valt het ontheffingsgebied buiten de WBE-grenzen; voor de Waddeneilanden is geen ontheffing aangevraagd vanwege het ontbreken van de vos.

Tabel: Uitgegeven machtigingen

WBE	ELAN	ILM	NFW	SWK	WDR	WES	Totaal
De Alde Slachte						2	2
De Dongeradielen					6		6
De Lauwers			16				16
De Lytse Súdwesthoeke				13			13
De Marne						8	8
De Marren		1				10	11
De Middelsee		1				6	7
De Veenpolders	6	2					8
Drachten e.o.			6				6
It Bûtenfjild			10				10
JV Gaasterlân e.o.						4	4
Kuinder & Linde	3						3
Midden-Opsterland	4						4
Om de Terpen					9		9
Skarsterlân e.o.		9				13	22
Tsjonger en Alddjip	7						7
Tusken Waed en Stêd					2	6	8
Tytsjerksteradiel-Súd			5				5
Utingeradeel	1	5	5				11
Zuidoosthoek	6						6
Totaal Collectief	27	18	42	13	17	49	166
Gebruikt (aantal)	21	13	30	7	10	32	113
Gebruikt (percentage)	78%	72%	71%	54%	59%	65%	68%

Het aantal machtigingen waarop (in FRS) activiteiten zijn geregistreerd varieert van 54 tot 78%. Dat wil niet zeggen dat de machtiginghouders van machtigingen waarop geen registratie heeft plaatsgevonden, niet bij de uitvoering betrokken zijn geweest. Vaak zijn de acties uitgevoerd door twee of meer personen in één auto waarbij afschot en waarnemingen (zoals het hoort) slechts op één machtiging zijn geregistreerd.

3 Uitvoering

Kaart

Evenals in 2016 moest voor de begrenzing van het machtigingsgebied worden verwezen naar de digitale kaart van het ontheffingsgebied op de provinciale website. Deze was echter niet altijd bereikbaar, onder andere doordat de website is aangepast.

Waarnemingen overige nachtelijk actieve predatoren

In 2016 is zowel door de ANV's als door de WBE's en afzonderlijke uitvoerders aangegeven dat er behalve vossen ook vele andere predatoren bij nacht actief zijn. Dit betreft echter vooral kwalitatieve informatie. Er zijn in Fryslân nooit structureel kwantitatieve gegevens verzameld of pogingen daartoe gedaan.

Het 'lichtbakken' biedt een mogelijkheid een eerste aanzet hiertoe te geven. In vergelijking tot veel andere vormen van monitoren in het veld, heeft lichtbakken als voordeel dat de manier van waarnemen in enige mate is gestandaardiseerd. Geteld wordt slechts datgene dat in de lichtbundel verschijnt. Daarnaast wordt ook geregistreerd hoe lang de waarnemers in het veld zijn en kunnen de getelde aantallen worden omgerekend in een waarnemingsdichtheid (aantal waarnemingen per uur). De verzamelde cijfers van verschillende plekken in Fryslân, op verschillende nachten en door verschillende (teams van) waarnemers kunnen beter onderling worden vergeleken.

FRS is gericht op de registratie van afschot en andere maatregelen die in beginsel in strijd zijn met de Wet Natuurbescherming, eerder de Flora- en faunawet, en derhalve onder vrijstelling, ontheffing of opdracht (aanwijzing) vallen. Waarnemingen van nachtelijk actieve predatoren anders dan de vos konden daardoor niet in FRS worden geregistreerd. Bij de uitgifte van de machtigingen is daarom – in overleg met de ANV's – aan de machtiginghouders gevraagd om voor zichzelf bij te houden welke andere nachtelijk actieve predatoren zij tijdens hun lichtbakacties in het veld tegenkwamen. Deze gegevens zijn na afloop van de machtigingsperiode (in de periode van 1 tot 21 juli) door de FBE bij de machtiginghouders opgevraagd. De respons hierop was 45%.

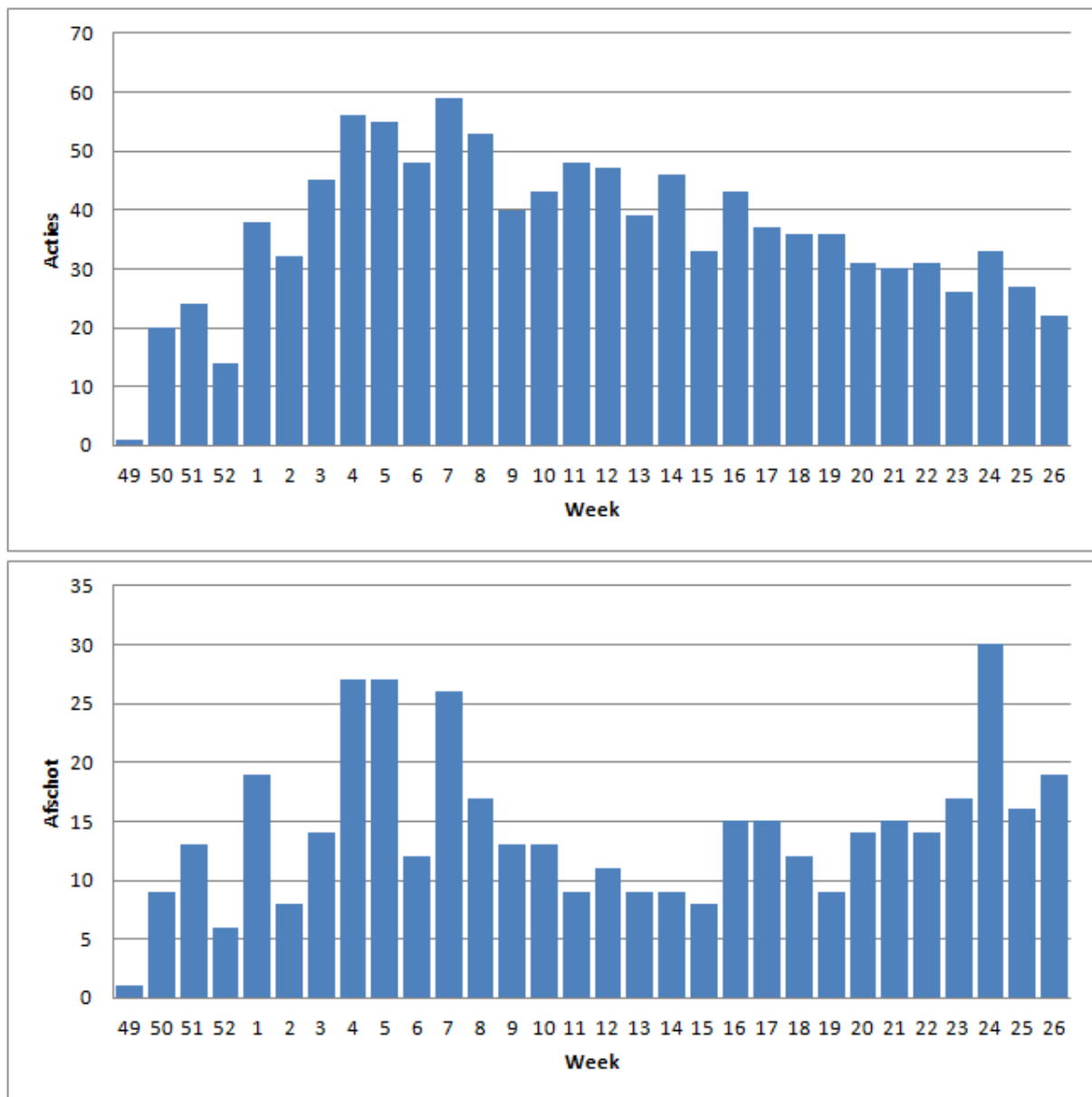
Vogelgriep

Direct in het begin van de machtigingsperiode heerste er in Fryslân op een aantal bedrijven vogelgriep. Er was daarom in een straal van 10 km rondom deze bedrijven een verbod afgekondigd op (bejaag)activiteiten waarbij waterwild zou kunnen worden verstoord. De onduidelijkheid over wat wel en niet was toegestaan, betekende in de praktijk dat er in Fryslân in de eerste drie weken van december 2016 nauwelijks werd gejaagd.

4 Resultaten

4.1 Vos

In de periode vanaf 1 december 2016 tot 1 juli 2017 hebben 1.093 bejagingsacties met lichtbak plaatsgevonden. Daarbij zijn bij 328 acties in totaal 427 vossen geschoten en zijn bij één actie 8 jonge vossen met aardhonden opgespoord en gedood. Het verloop van het aantal acties en het geschoten aantal vossen is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Aantal (nachtelijke) acties met lichtbak (a) en aantal geschoten vossen (b) gedurende de machtigingsperiode (totaal Fryslân)

Het aantal acties en het afschot in december 2016 is beperkt. Dit is vooral veroorzaakt doordat de ontheffing pas laat beschikbaar kwam (29 november 2016). De eerste machtigingen konden daardoor pas na de eerste week van december worden uitgegeven. Daarnaast heerste er in deze periode vogelgriep waardoor er in grote delen van Fryslân niet bejaagd werd.

Figuur 1b toont enigszins de terughoudendheid van de uitvoerders met afschot in de periode april-mei waarin er mogelijk jonge vossen verzorgd moeten worden. In juni lijkt het afschot weer toe te nemen.

Het gerealiseerde afschot per ANV en per WBE is vermeld in tabel 2. Daarin is ook het aantal vossen aangegeven dat in dezelfde periode (1 december 2016 tot 1 juli 2017) overdag onder landelijke vrijstelling is geschoten. Dit aantal is echter niet één-op-één vergelijkbaar met de gegevens van het afschot onder de ontheffing:

- Voor afschot onder vrijstelling bestond namelijk tot 1 januari 2017 geen registratieplicht. Vaak werden de aantallen af en toe ingevuld voor het gehele jachtveld. De datumregistratie is daardoor niet erg betrouwbaar.
- Daarnaast geldt dat het gebied waar onder vrijstelling mag worden geschoten veel groter is dan het ontheffingsgebied. Zo zijn er alleen al in de (drie) WBE's die in hun geheel buiten het ontheffingsgebied vallen (Aengwirden-Schoterland, Beneden de Linde en Midden-Ooststellingwerf (alle in ELAN) 74 vossen onder vrijstelling geschoten.
- Tenslotte worden in de periode april tot juni onder de vrijstelling vooral burchten met jonge vossen opgespoord en gedood.

Voor de werkgebieden van de ANV's die binnen het ontheffingsgebied vallen, levert het nachtelijke afschot daarmee de grootste bijdrage aan de predatiebestrijding van de vos.

Tabel 2: Gerealiseerd afschot (periode 1 december 2016 tot 1 juli 2017)

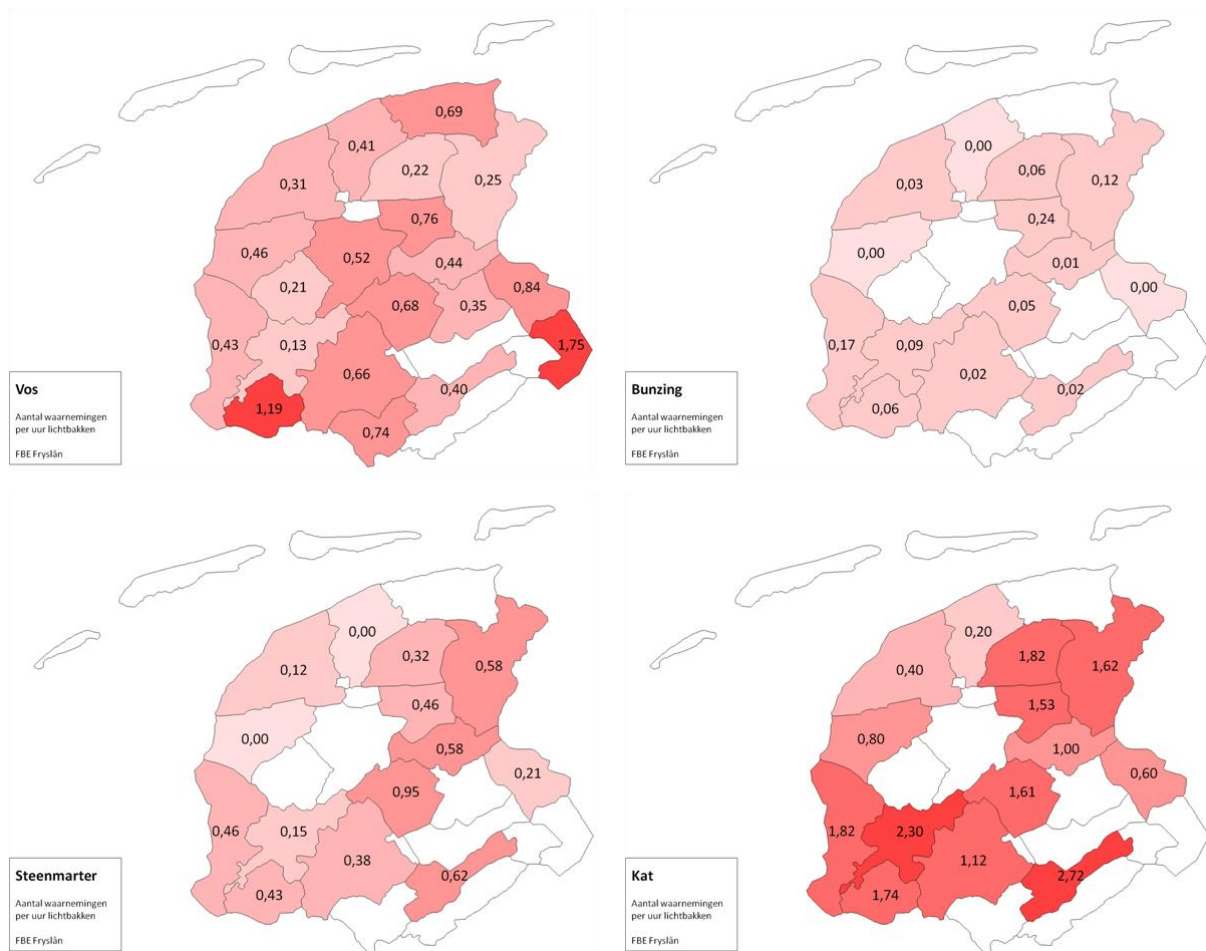
WBE	ELAN	It Lege Midden	Noardlike Fryske Wâlden	Súdwest-kust	Waad-râne	Wester-go	Totaal ontheffing	Vrijstelling
Aengwirden-Schoterland								16
Beneden de Linde								38
De Alde Slachte						3	3	6
De Dongeradielen					13		13	16
De Lauwers			5				5	39
De Lytse Súdwesthoeke				32			32	13
De Marne	1					5	6	1
De Marren		1				2	3	30
De Middelsee		6				21	27	
De Veenpolders	18	13					31	8
Drachten e.o.			10				10	4
It Bûtenfjild			21				21	12
JV Gaasterlân e.o.						51	51	9
Kuinder & Linde	16						16	19
Midden-Ooststellingwerf								20
Midden-Opsterland	3						3	16
Om de Terpen					13		13	23
Skarsterlân e.o.		38				27	65	15
Tsjonger en Aldjip	11						11	25
Tusken Waed en Stêd					10	4	14	18
Tytsjerksteradiel-Súd			38				38	2
Utingeradeel		19					19	16
Zuidoosthoek	46						46	19
Totaal afschot	95	77	74	32	36	113	427	365

4.2 Overige nachtelijk actieve predatoren

Bij 1.093 lichtbakacties zijn 1.982 vossen waargenomen waarvan er 427 zijn geschoten. Daarnaast is bij 495 acties geregistreerd welke andere nachtelijk actieve predatoren zijn gezien. Dit betroffen 94 bunzingen, 665 steenmarters, 2.216 katten, 7 marterhonden, 6 hermelijnen, 3 wezels, 41 dassen, 3 boommarters en 2 otters. De waarnemingen van bunzingen, steenmarters en katten zijn specifiek bevraagd en daardoor bruikbaar voor een algemeen beeld over Fryslân. De overige soorten zijn af en toe benoemd maar onduidelijk is of iedereen eventueel waargenomen exemplaren heeft genoteerd. Mogelijk geldt dat alleen voor opmerkelijke soorten als de marterhond.

Voor het aantal waargenomen exemplaren geldt uiteraard dat hoe langer men in het veld is, des te hoger het aantal zal zijn. Om dit te compenseren zijn alle aantallen omgerekend naar de tijd die de lichtbakactie heeft geduurd. De waarnemingen zijn daarom uitgedrukt in aantallen per uur. Een overzicht van de waarnemingen voor vos, bunzing, steenmarter en kat zijn gepresenteerd in figuur 2. De katten zijn in 1.536 gevallen benoemd als 'verwildeerde kat', in 615 gevallen als 'huiskat' en in 65 gevallen niet nader aangeduid.

Gemiddeld wordt in Fryslân de vos 0,57 maal per uur waargenomen, de bunzing 0,06 maal per uur, de steenmarter 0,49 maal per uur en de kat 1,5 maal per uur. De kat is daarmee veruit de meest voorkomende nachtelijk actieve predator. Opmerkelijk is dat de waarnemingsdichtheid van de steenmarter niet zo ver achterblijft bij die van de vos.

Figuur 2: Waarnemingsdichtheid van nachtelijk actieve predatoren

Vanuit WBE's De Alde Slachte, De Dongeradielen, De Middelsee, De Veenpolders, Midden-Opsterland en Zuidoosthoek zijn geen registraties van andere nachtelijk actieve predatoren ontvangen. Deze gebieden zijn in figuur 2 'wit' aangegeven, evenals de WBE's waarvoor geen machtigingen zijn uitgegeven. In enkele gevallen zijn van WBE's wel registraties ontvangen maar is de betreffende predator niet waargenomen. Deze gebieden zijn 'licht getint' aangegeven met de vermelding van 0,00 als waarnemingsdichtheid.

De respons op het (niet-verplichte) terugmelden van waarnemingen van andere nachtelijk actieve predatoren bedroeg 45% (van de acties). Dit percentage kan ongetwijfeld worden verhoogd wanneer ook voor andere soorten dan de vos, de waargenomen aantallen kunnen worden geregistreerd in FRS.

In praktische zin kon dit voor het seizoen 2016-2017 niet meer op tijd worden gerealiseerd omdat pas enkele dagen voor het begin van de ontheffingsperiode de inhoud ervan bekend werd.

Van meer principiële aard was het bezwaar dat gegevens van waargenomen aantallen (levende) dieren met betrekking tot faunabeheer in een andere categorie vallen dan gegevens van geschoten aantallen (gedode) dieren. De eerste vormen een maat voor predatiedruk en daarmee voor de (dreigende) aantasting van een erkend belang (weidevogelstand). De tweede zijn indicatoren voor de mate waarin bestrijding van deze (dreigende) aantasting heeft plaatsgevonden en waaraan effecten op de weidevogelstand of legselverlies kunnen worden geëvalueerd.

Door NatuurNetwerk – als beheerder van FRS – is terecht aangegeven dat de registratie van waargenomen aantallen van andere nachtelijk actieve predatoren in FRS weliswaar (technisch) mogelijk is, maar dat het zinvol is om dan wel een duidelijk onderscheid tussen beide categorieën van gegevens in te stellen. Dit moet dan op een andere wijze plaatsvinden dan de huidige registratie waarin de waargenomen aantallen direct zijn gekoppeld aan het afschot.

5 Evaluatie

Ontheffing als onderdeel van weidevogelbeheer

De ontheffing Vos met kunstlicht is onderdeel van het weidevogelbeheer in de provincie Fryslân. Dit beheer stoelt op drie uitvoeringstreden. De eerste trede behelst het zo geschikt mogelijk maken van de biotoop voor weidevogels. Het gaat om de aanwezigheid van bijvoorbeeld rust, voedsel, nest- en schuilgelegenheid. De tweede trede gaat over het zo onaantrekkelijk mogelijk maken van de biotoop voor predatoren. Er wordt gestreefd naar een open landschap dat predatoren bemoeilijkt om hun prooi te besluipen, en waarin weinig uitzichtmogelijkheden zijn e.d. De derde trede tenslotte, betreft het bestrijden van predatoren. In deze laatste trede valt ook de ontheffing Vos met kunstlicht.

De effectiviteit van de ontheffing kan alleen in samenhang met de maatregelen in de eerste en tweede trede worden beoordeeld. En natuurlijk, in samenhang met nest- en broedsucces. Deze rapportage heeft als doel een bijdrage daaraan te leveren.

Procedure van machtigingverlening

In eerste instantie is aandacht besteed aan de praktische uitvoerbaarheid van de uitgifte van machtigingen en registratie van maatregelen. Daarin doen zich geen grote problemen meer voor. Dat neemt niet weg dat uitvoering van machtigingverlening en registratie in verhouding tot andere ontheffingen bewerkelijk is. Dat begint al bij het verzamelen van potentiële machtiginghouders bij en door de ANV's en het overleg daarover met de WBE's. Vervolgens is er de persoonsgerichte uitgifte door de FBE aan individuele jagers waarbij echter de koppeling met de ANV niet automatisch in stand blijft.

Afstemming van gegevensregistratie aan beheervragen

Belangrijkste doel van deze rapportage is wellicht om weidevogelbeleid en -beheer beter te kunnen inrichten. Vooralsnog lijken gegevens echter vooral te worden verzameld omdat ze relatief eenvoudig beschikbaar zijn en 'vermoedelijk bruikbaar' zijn. De verwerking en presentatie van de gegevens is daardoor nog weinig gestructureerd en wellicht voor verbetering vatbaar. In het bijzonder gaat het daarbij om de ruimtelijke schaal. Deze is nu nog volledig gebaseerd op de indeling per WBE terwijl deze wellicht logischer zou moeten aansluiten bij de ligging en omvang van de weidevogelkans- en -kerngebieden. Het verdient aanbeveling om de aard van de informatie zoals die nu in deze rapportage is gepresenteerd, hierop nader te evalueren.

Registratie van waargenomen predatoren

Punt van aandacht is de registratie van waargenomen nachtelijk actieve predatoren. Er is veel voor te zeggen deze ook via FRS te laten verlopen. Daar staat tegenover dat FRS in beginsel bedoeld is voor de registratie van afschot en maatregelen, en niet voor waarnemingen van soorten. Combinatie is weliswaar mogelijk maar maakt het systeem ook gecompliceerder terwijl FRS nu al als ingewikkeld wordt ervaren.

Machtigingsperiode

De machtigingsperiode van de huidige ontheffing is gebaseerd op het beschermen van legsels en jonge weidevogels. Na 1 juli worden deze geacht zichzelf te kunnen beschermen tegen predatoren waardoor geen predatorenbestrijding meer nodig zou zijn. Als alternatief wordt vanuit de jagers regelmatig de wens geuit om de vossenpopulatie ook 's nachts, net als overdag onder de landelijke vrijstelling, gedurende het gehele jaar te kunnen beheren, al dan niet met de instelling van een (al dan niet vrijwillig) ingestelde schoontijd.

Bijlage 1: Kaart ontheffingsgebied

